

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUKLARIN SANAT ÇALIŞMALARINI DEĞERLENDİRMESİ*

Fatma ÜNAL**

Özet

Değerlendirme bireylerin ne anladıkları, nasıl düşündükleri, neler yapabilecekleri, eğilimleri ve ilgi alanlarının neler olduğu hakkında ipuçları içerir. Öğrenen olarak çocukların gelişimleri hakkında bilgi toplama, belgeleme ve bunların çocukların gelecek öğrenmelerini desteklemek üzere kullanılmasında, değerlendirme önemli bir yansıtma sürecidir. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmede nasıl bir yol izlediklerini ortaya koymaktır. Çalışma nitel araştırma tekniklerine bağlı kalınarak yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örneklemesine göre belirlenen anaokullarında çalışan öğretmenlerden çalışmaya gönüllü olarak katılan okul öncesi öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde; görüşme tekniği ve dokümantasyon yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, nitel veri analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma verilerine göre; öğretmenlerin çocukların sanat çalışmaları sürecinde ve sanat ürünlerinin değerlendirmesinde genellikle geri bildirim vererek değerlendirme yaptıkları görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenlerin, çocukların sanat çalışmalarının nasıl değerlendirileceğine ilişkin yeterli donanıma sahip olmadıkları da bulgular arasında yer almaktadır. Ayrıca öğretmenlerin, çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmeye ilişkin ifadeleri ile uygulamaları arasında farklılıklar olduğu da görülmüştür. Sonuç olarak, sadece sanat çalışmalarında değil çocukların kendilerini ifade edebilmeleri açısından her konuda çocuk gelişiminin en duyarlı evrelerinden olan erken çocukluk döneminde yetişkinlerin en önemli sorumluluklarından biri, “çocukların hayal güçlerini dar kalıplarla sınırlamadan, onların kendilerini bin bir farklı yolla *-kendi dilleriyle-* ifade edebilmelerine olanak sağlamak” olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sanat çalışması, değerlendirme, okul öncesi, çocuk, geri bildirim, öğretmen

ASSESSMENT OF CHILDREN’S ARTWORKS BY PRESCHOOL TEACHERS

Abstract

Assessment provides clues as to what individuals comprehend, how they think, what they are capable of, and what their tendencies and areas of interest are. Assessment is an important reflective process whereby one collects data on the development of child learners, documents such data and uses these to support children’s learning in the future. This study aims to reveal the roadmap employed by preschool teachers in assessing the artworks of their students. This study was conducted

* Alaattin Ketkubat Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen II. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulmuştur.

** Doç Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, unalfatma07@gmail.com

based on the qualitative research methods. The sample group of the research was selected among volunteer preschool teachers working at kindergartens which had been determined according to the convenience sampling. Interview technique and documentation method were utilized for obtaining the research data. The data obtained were analyzed by means of qualitative data analysis techniques. The study findings show that teachers usually tend to give feedback whilst children are working on their artworks as well as after finalizing their artworks. However, some of the findings of the research point out the fact that teachers are not sufficiently equipped as to how they should assess the artworks of the children. Additionally, differences were observed between teachers' statements and practices in terms of assessing children's artworks. In conclusion, adults' one of the most important responsibilities should be "enabling children to express themselves in countless ways -by letting them use their own discourse skills- without entailing stereotypes on their imagination" in the preschool period which is one of the most sensitive stages of child development in all aspects from allowing children to do artworks to facilitating self-expression.

Key Words: Artwork, assessment, preschool, child, feedback, teacher

Giriş

Çocuk gelişiminin en duyarlı evrelerinden olan erken çocukluk döneminde çocukların; bedensel, bilişsel, sosyal, duygusal, psikomotor ve dil gelişimi gibi tüm gelişimsel alanlarda etkin ve nitelikli bir şekilde desteklenmeleri, gelişimsel ve eğitimsel süreçleri açısından önem taşımaktadır. Bu süreçte, ailenin yanı sıra okul öncesi eğitim kurumları da etkin rol üstlenmektedir. Bu bağlamda okul öncesi eğitim kurumlarının, program, öğretmen, donanım, fiziki ortam vb. açısından çocukların çok yönlü gelişimlerini destekleyecek özellikleri taşıyan sağlıklı, güvenli ve nitelikli ortamlar olması gerekmektedir.

Halen okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanmakta olan "Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı", çocukların gelişim düzeylerine ve özelliklerine dayanan ve çocukların, bütün gelişim alanlarının desteklenmesini esas alan "gelişimsel" bir programdır (MEB, 2013, s.14). Bu program çerçevesinde çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda yapılan planlamalarla eğitim ortamında farklı çalışmalara/ etkinliklere yer verilmektedir (Türkçe, matematik, oyun gibi).

Bu çalışmalardan biri de sanat çalışmalarıdır. Sanat çalışmaları, yaratıcılığın ve hayal gücünün ifadesi olarak farklı formlarda (dans, resim, müzik, dil, hareket gibi) ortaya çıkabilir. Sanat eğitiminin en önemli amaçlarından biri görmeyi, işitmeyi, dokunmayı, tat almayı öğretmektir (Buyurgan ve Buyurgan, 2001, s.11). "MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı" nda sanat çalışmaları, görsel sanat etkinlikleri olarak günlük eğitim akışı içerisinde öğrenme merkezlerinde "sanat merkezi" çalışmaları, etkinlik zamanında ise, "sanat etkinliği" çalışmaları olarak yer almaktadır. Aynı zamanda sanat etkinlikleri programın diğer etkinlikleri ile kaynaştırılarak bütünleştirilmiş etkinlik olarak da planlanmaktadır. Bu bağlamda, sanat etkinlikleri (sanat çalışmaları) çocukların farklı alanlardaki gelişimlerini destekleyecek şekilde; kağıt çalışmaları, boyama çalışmaları, yoğurma malzemeleri ile çalışma ve kolaj çalışmaları olarak çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda yapılan planlamalarla büyük grup, küçük grup ve bireysel çalışmalar olarak uygulanabilmektedir.

Sanat, bireyin kendini ifade edebilmesi ve dolayısıyla kendini fark edebilmesinde başvurduğu en etkili ifade aracıdır. Bu bağlamda, sanat ve çocuk birbirini tamamlayan, sürekli değişen ve gelişen

dinamik bir olgudur. Çocuğun sanatsal etkinlikleri, onun bir çeşit düşünme dilini oluşturmaktadır. Çizme, boyama, yırtma, biçimlendirme gibi karmaşık süreçlerde çocuk, kendine göre anlamlı bir bütünlük oluşturarak deneyim kazanmaktadır. Bu tür etkinlikler sonucunda çocuk, yalnızca bir sanat ürünü ortaya çıkarmakla kalmayarak, aynı zamanda kendisi ile ilgili onu tanımaya yarayan önemli ipuçları da sunmaktadır (Artut, 2006, ss.111-187).

Eisner (2002, ss.70-79), sanatın çocuklara kazandırdıklarını şöyle ifade etmektedir. “*Sanat, çocuklara niteliksel ilişkiler hakkında iyi kararlar vermelerini, çocuklara sorunların birden fazla çözüme sahip olabileceğini, küçük farklılıkların büyük etkileri olabileceğini, bir materyal üzerinden düşünmeyi ve bir materyalin içinde düşünmeyi öğretir. Sanat çocukların çoklu perspektif kazanmalarını, başka kaynaklardan elde edilemeyecek deneyime sahip olmalarını sağlar. Sanat, çocuklara karmaşık formlarda problem çözme becerisi kazandırır. Sanat; ne sayıların ne de temel anlamında kullanılan kelimelerin, bilebileceklerimizi sınırlayamayacağı gerçeğini gözler önüne serer. Sanat, çocukların söyleyemeyeceklerini söylemeyi öğrenmelerine yardımcı olur. Çocuklar için okul müfredatındaki sanat dersi, yetişkinlerin önemli olduğuna inandıkları şeyleri temsil eder.*”

Sanat çalışmaları, çocukları tanımak, onların ilgi ve gereksinimlerinin farkında olarak planlamalar yapmak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Sanat çalışmaları, çocukların her yönden gelişimlerinin desteklenebilmesi için çok yönlü ve objektif değerlendirmeler yapılmasını da gerekli kılmaktadır.

Çocukların sanat alanındaki gelişimlerini anlamak; çocuğun gelişimsel olarak nerede olduğunu anlamaya, uygun ama esnek beklentiler belirlemeye, gelişimsel açıdan uygun bir program planlamaya, erken dönemdeki sanatsal süreç ve ürünleri değerlendirebilmeye fırsatlar sunar (Fox ve Schirmacher, 2014, s.94). Her sanat eğitimi programında, programın amaçları doğrultusunda, sürecin çok yönlü olarak değerlendirilebilmesi amacıyla, ölçme değerlendirme çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla farklı yol ve yöntemler kullanılmaktadır. Ancak burada değerlendirmeden ne anlaşıldığı önemli bir noktadır. Buna göre değerlendirmede hangi boyutların ele alınacağı, hangi teknik ve yöntemlerin kullanılacağı belirginleşmektedir. Sanat çalışmalarının değerlendirilmesi süreci; tek bir boyutta değil, çocuk, program, öğretmen, ürün, süreç, ortam, materyal gibi çok yönlü olarak ele alınmalıdır.

Fox ve Schirmacher (2014, ss.285-286), sanat çalışmalarını değerlendirmenin amaçlarını; “*çocukları anlamak*”, “*bir problem ya da kaygıyı belgelemek*”, “*çocuklarla ilgili genel bir bakış açısı geliştirmek*”, “*bir program belirlemek*”, “*aileler ve çocukla ilgili diğer yetişkinlerle iletişim kurmak*” başlıkları altında ele almaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda sanat çalışmalarının planlanması uygulanması ve değerlendirilmesi süresinde öğretmenlerin farklı rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: *Model olarak öğretmen*: Çocuklar farklı yollarla öğrenmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların öğrenmelerinde model alma ve taklit önemlidir. *Katılımcı olarak öğretmen*: Öğretmenlerin çocukların sanat çalışmalarına katılımcı rolü ile dahil olması, çalışmaları onların yerine yapması anlamına gelmemektedir. Burada gerektiğinde sürece destekleyici, yol gösterici, olarak katılımdan söz edilmektedir. *Yaratıcı birey olarak öğretmen*: Burada öğretmenlerin kendi yaratıcılıkları ile örnek olmalarından daha önemlisi çocukların yaratıcılıklarını destekleyici rol üstlenmeleridir. *Sanat uzmanı olarak öğretmen*: Öğretmenlerin sanat, sanatçılar, sanatsal öğeler ve çocukların gelişimsel özelliklerine uygun sanat çalışmalarını bilmesi önemlidir. *Gözlemci olarak öğretmen*: İyi bir gözlemci olan öğretmene, sanat çalışmaları; çocukları tanımak ve onların dünyayı nasıl algıladıkları, nelere ilgi duydukları gibi konularda önemli ipuçları verecektir. *Cevap veren olarak öğretmen*: Öğretmenler hem sözel hem de sözel olmayan yollarla çocukların sanat çalışmalarına çok farklı geri bildirim verebilirler. *Sorun çözücü olarak öğretmen*: Öğretmen sanat çalışmalarını planlama, uygulama ve değerlendirme sürecinde ortaya çıkan sorunların çözümünde alternatif stratejiler geliştirebilir (Fox ve Schirmacher, 2014, ss.271-279).

Her eğitim sürecinde mutlaka bir değerlendirme yapılması gerekir. Değerlendirmenin şekli, programın amacına ve özelliğine göre değişebilir. Eğitim sürecinin genel olarak değerlendirilmesinde geleneksel olarak yapılan ölçme ve değerlendirme etkinliklerindeki en temel amaç, öğrencilerin öğrenme sonunda hangi davranışları ve hangi düzeyde kazandıklarını tespit etmeye yöneliktir. Güncel öğrenme teorilerinin (yapılandırmacı, çoklu zeka, proje tabanlı öğrenme gibi) doğasına uygun olarak geliştirilen ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarından “tamamlayıcı”, “süreç temelli” ya da “alternatif değerlendirme” olarak adlandırılan değerlendirmeler ise, öğrencilerin öğrenme süreçlerini desteklemek amacıyla yapılması gereken faaliyetleri kapsamaktadır. Bu görüşün değerlendirmede öğrenme ürünlerinin değerlendirilmesini dışlamadığı, ancak daha çok öğrenme sürecinde gerekli olan performansların nasıl geliştiğine ve değiştiğine vurgu yaptığı ifade edilmektedir (Çepni, 2006, s.436).

Literatürde sanat çalışmalarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçme değerlendirme yaklaşımlarının ve yöntemlerinin farklı kategorilerde ele alındığı görülmektedir. Öğrencilerin sanatsal öğrenmeleri ile ilgili verilecek kararlarda kullanılan değerlendirme yöntem ve araçları; “standart”, “alternatif” ve “özgün (authentic)” değerlendirme teknikleri altında sınıflandırılmaktadır. *Standart ölççekler*; genellikle bilgi ve kavramları test etmeye yöneliktir (Dorn ve diğerleri, 2004). Bu ölçme araçları, öğrencilerin bilgileri hatırlayıp hatırlamadıklarını, kavramları tanıyıp tanımadıklarını ölçmek için kullanılmaktadır (İleri, 2002). *Alternatif değerlendirme kavramı*, geleneksel değerlendirmelerde kullanılmayan ölçme araçlarının dışında kalan araçları tanımlamak için kullanılmaktadır (Çepni, 2006). Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri öğrenciye bir bilgiyi sormaktan çok öğrencinin o bilgiyi kullanmasına yönelik uygulamalar yaptırmaktadır (Eronat, 2006).

Bu yeni yaklaşımlar arasında; Portfolyo (portfolio assessment) değerlendirme, öz değerlendirme (self-assessment), akran değerlendirme (peer-assessment), grup değerlendirme (coassessment), dereceli puanlama anahtarları (rubric), kavram haritaları (concept maps), kontrol listeleri (check lists), görüşme (interview) gibi ifadeler yer almaktadır. Ayrıca dergiler, günlükler, seyir defterleri, çalışma yaprakları gibi değerlendirme teknikleri kullanılmaktadır. Bu yöntemler öğrencilerin düşüncelerini, tasarımlarını, araştırmalarını, süreçte yaşadıkları güçlükleri yansıtan bir anlayışla yapılandırılmaktadır. Öğrenme sınıf içinde desteklenmekte, öğrencinin bilgisinin derinliği ve yapabildikleri hakkında bilgi toplanabilmektedir (Akt. Mamur, 2010, ss.180-183). Alternatif değerlendirme kapsamında düşünülen özgün/otantik (authentic) değerlendirme sırasında, öğrenme ve gelişmenin belgelenmesi (gözlem, anaktod, portfolyo, oyun gibi) önem taşır. Bu süreç çocuğun doğal ortamında tanıdığı yetişkinler tarafından gerçek yaşam aktiviteleri ve rutinler sırasında çocuğun tipik davranış ve performansının, kendilerini rahat hissettikleri ve aşına oldukları ortamda sergilemesini temel almaktadır (Bagnato, 2007, s.28). Bu tür değerlendirmelerin temel amacı standart testlerin ortaya koyduğu gibi skorlar değil, gelişimin temel alanlarındaki eksiklikleri ve çocuğun gelişimsel becerileri nasıl kazandığını anlamaktır.

Küçük çocukların Eğitimi Ulusal Derneği (NAEYC) tarafından belirlenen çocukları değerlendirme standartlarına göre, küçük çocukları değerlendirmek için öncelikli yaklaşım olarak otantik değerlendirme uygulamalarının kullanımının uygun olacağı belirtilmektedir (NAEYC, 2008, s.34). Ancak, ölçme ve değerlendirme sanat eğitiminin en tartışmalı kavramları arasındadır. Bunun nedeni sanatın doğası ile ilgilidir. Sanatta her olgu, her eylem ayrı kişilerde, ayrı ortamlarda, ayrı tepkilerle ortaya çıkmakta ve kendini uygulama ile göstermektedir (Kırıçoğlu, 2009, s.159). Bu durumun olaylara ve olgulara daha yorumsal, daha bireysel yaklaşıma gerekliliğini ortaya çıkardığı ifade edilmektedir (Mamur, 2010, s.176). Lowenfeld (1947), “Yaratıcı ve Zihinsel Gelişme” kitabında,

çocukların sanat yapıtlarına yetişkinlerin kullandığı hiçbir standardın uygulanmaması konusunda kesin görüşlerini dile getirerek, çocukların yapıtlarının değerlendirilmesinde not faktörünü önermemiştir (Akt. Artut, 2006, s.127).

Çok boyutlu bir süreç olan sanat çalışmalarının değerlendirilmesi çocukların sanatsal gelişimi, sanatsal tasarımları, estetik, sanat eleştirisi, sanat çalışmaları süreci ve sanat ürünleri açısından oldukça karmaşık ve çok boyutludur. Tek bir değerlendirme ölçütü ya da stratejisi çocuğun bir sanatsal çalışmasının değerlendirilmesinde objektif bir değerlendirme yapılabilmesi için yeterli değildir. Okul öncesi dönem çocuklarının sanat çalışmalarının değerlendirilmesi bütünsel bir yaklaşımla (süreç, ürün) çocukların sanatsal gelişimlerinin, becerilerinin, sanat programının ve öğretmenin yeterliği, değerlendirilmesi gibi farklı boyutlarda farklı amaçlarla ve farklı şekillerde ele alınabilir. Bu bağlamda okul öncesi eğitimde çocukların sanat çalışmalarını değerlendirme yolları dört başlık altında ele alınmıştır.

1. Düzey Belirleyici Değerlendirme: Bu tür değerlendirme standart kıyaslamalarla çocukların sanatsal gelişim düzeyini belirlemeyi içerir. Bu amaçla kullanılacak “*standart testler*”, *kontrol listeleri* ve “*derecelendirme ölçekleri*” gibi ölçme araçları düzeye uygun kararlar almayı amaçlamaktadır. Ancak erken çocukluk döneminde norm- referanslı testlerin kullanılması uygun ve güvenilir değildir. Çocukların normal etkinliklerinde yer almadıkları için yapay ve kurgulanmış olabilmektedir. Bu nedenle bu tür testler müdahale sürecini oluşturmak ya da süreci gözlemlemek için uygun değildir. Bu tür testler çocukların bildikleri ve yapabildikleri şeyleri değerlendirmeye ve uygun müdahale sürecini oluşturmaya elverişli bulunmamaktadır (Neisworth, ve Bagnato, 2004, s.198; Bagnato, 2005, s.17).

2. Gelişimsel Değerlendirme: Bu tür değerlendirme dokümantasyon yoluyla çocukların gelişimsel ilerlemelerini ortaya koymak amacıyla yapılır. Çocukların farklı öğrenme ortamlarındaki etkileşimlerinin ya da ürünlerinin “*gözlem*”, “*anektod kayıtları*”, “*portfolyo*”, “*dosyalama*” yoluyla belgelenerek kayıt altına alınarak korunması, öğretmen, ebeveyn, akran ve çocuğun kendisinin de katıldığı etkileşimlerle süreç odaklı değerlendirme olanağı sağlar. Bu tür değerlendirmeler, çocukların gelişimleri (fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, yaratıcılık, estetik ve kişisel gelişim boyutundaki) açısından sanat çalışmalarının değerlendirmesini kapsar (Fox ve Schirrmacher, 2014, ss.295-296).

3. Sanatsal Değerlendirme: Bu tür değerlendirmeler, sanatsal gelişimdeki becerileri değerlendirmeyi içerir. Sanatsal beceriler; yaratıcı, estetik vb. özellikleri açısından, tasarım elemanları (renk, şekil, doku vb.) açısından, tasarım ilkeleri (denge, vurgu, ahenk vb.) açısından ve sanat çalışmalarının eleştirel analizi (keşfetme, takip etme, algılama vb.) açısından değerlendirilir (Boydaş, 2007, ss.16-17; Fox ve Schirrmacher, 2014, s.294).

4. Biçimlendirici Değerlendirme: Biçimlendirici değerlendirme, not verme amacı gütmeyen, kısaca öğrenmek ve öğretmek için yapılan değerlendirmelerdir (Keeley, Eberle & Farrin, 2005). Furtak’a (2012) göre ise biçimlendirici değerlendirme öğrencilerin öğrenmesini destekleyen bir öğretim yaklaşımıdır (Akt. Bulunuz ve Bulunuz, 2013, s.122). Bu tür değerlendirmeler geri dönüş sağlamak amacıyla yapılan değerlendirmelerdir. Geri bildirim dayalı değerlendirmede çocuğun yaptıklarına müdahale etmekten kaçınarak onun kendisini ifade etmesine ve değerli hissetmesine olanak sağlayacak bir yol izlenmesi önem taşımaktadır. Biçimlendirici değerlendirme; çocuğa yönelik geri bildirim verme ve ebeveynleri ile ilerleme ve performans paylaşımı şeklinde olabilir.

Beceriye dayalı süreçlerde geri bildirim öğretmenle çocuk arasındaki iletişimin ortak bileşenidir (Magill, 1994, s.314). Sözel olarak ya da sözel olmayan yollarla verilebilir. Sonuç hakkında, süreç hakkında dışsal geribildirim, yapılan çalışmaların hemen arkasından ya da süreç sırasında ve hareket sırasında verilebileceği gibi, süreç ve ürün hakkında da verilebilir. Çocuklar yaptıkları sanat çalışmalarının yetişkinler tarafından nasıl görüldüğü ya da değerlendirildiği konusyla ilgilidirler. Yetişkinlerin onların çalışmalarını ilgili yaptıkları geri bildirimler çocukların endişelenmelerine, cesaretlenmelerine ya da vazgeçmelerine yol açabilir. Geri bildirimde çocukların dikkati, başkaları tarafından nasıl değerlendirildikleri ya da sınıflandırıldıkları ve yaşlarının onun hakkındaki düşüncelerine odaklanmaktan daha çok, kendinden nasıl memnun olacağına çekilmelidir (Amabile ve Hennessy, 1992, ss.54-74). Sanat çalışmalarının değerlendirilme zamanında çocukların yaptıkları çalışmalar hakkında derinlemesine düşünmelerini ve planladıkları ile yaptıkları çalışmalar hakkında bağlantı kurabilmelerinin sağlanması önem taşımaktadır. Bu süreçte çocukların deneyimlerini paylaşma ve diğer çocukların deneyimleri hakkında bilgi sahibi olmalarına olanak sağlanması gerekir.

Çocukların sanat çalışmalarını yaptıkları ve çalışmalarının değerlendirilmesi sırasında öğretmenler; “*takdir etme*”, “*yargılama*”, “*değer verme*”, “*soru sorma*”, “*dolaylı bilgi alma*”, “*düzeltilme*” ve “*çocukları kendi değerlendirmelerine teşvik etme*” şeklinde sözel geri bildirimde bulunabilirler. Çocuklar genellikle yaptıklarını başkalarına göstermek isterler. Bu paylaşım sırasında çocuğun yaptığı çalışma hakkında konuşması ve değerlendirme yapması için, ne yaptığına ve nasıl yaptığına ilişkin “sorular sorulup” konuşması için “cesaretlendirilir”, “konuşmasına fırsat verilir” ve anlattıkları “dinlenerek” düşünce süreçlerinin pekiştirilmesine ve ilerlemelerine katkı sağlanabilir (Fox ve Schirrmacher, 2014, s.274). Sanat çalışmalarının değerlendirilmesinde sözel geri bildirimlerin yanısıra sözel olmayan geri bildirimlere de başvurulmaktadır. Bunlar; çocukların yaptığı “çalışmaların sergilenmesi”, daha sonra sergilenmek ya da değerlendirilmek üzere “*dosyalara kaldırılması*” ya da çalışmalara “*yazılı geri bildirim verme*” (yıldız çizme, çıkartma yapıştırma vb.) ve “çalışmaların ailelere gönderilmesi” biçiminde olabilmektedir. Ayrıca, doğrudan bir değerlendirme yöntemi olmamakla birlikte uygulamalarda zaman zaman karşılaşılan olumsuz bir uygulama olarak çocukların yaptıkları çalışmalarla ilgilenmeme “*görmezden gelme/ignore etme*” sözel olmayan geri bildirim olarak değerlendirilebilir.

İlgili alan yazın gözden geçirildiğinde sanat eğitimi ve sanat çalışmaları ile ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan, okul öncesi dönemde sanat çalışmalarının ele alındığı çalışmalara bakıldığında; “5-6 yaş sanat etkinliklerinde Casey’in uygulanması” (Özalp, 2012), “görsel sanat eğitiminin kazandırdığı değerler” (Ayaydın, 2010a), “çocukların sanat hakkındaki düşünceleri” (Acer, 2015), “öğretmenlerin görsel sanat uygulamalarının değerlendirilmesi” (Özkan ve Girgin, 2014), “okul öncesi dönemde sanat eğitimi” (Ulutaş ve Ersoy, 2004), “MEB 2013 okul öncesi eğitim programının görsel sanat etkinlikleri yönünden değerlendirilmesi” (Kandır, Gözüm ve Türkoğlu, 2016), “okul öncesi öğretmenlerinin sanata ilişkin görüşleri” (Yazıcı, Baydar ve Pınarcık, 2016) çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.

Sanat çalışmalarının ölçme ve değerlendirilmesi Mamur’un (2010) derleme çalışmasında ele alınmıştır. Ayaydın (2004c) tarafından resim-iş eğitimi alanının konularından biri olarak ölçme ve değerlendirme işlemi ele alınmıştır. Değerlendirme işleminde yaşanan güçlükler ve sorunları ortaya koymak amacıyla planlanan bu çalışmada; resim-iş eğitiminde ölçme-değerlendirme işleminde yaşanan güçlükler tartışılmış, bunlar bu konuda yapılan çözüm arayışları tanıtılarak öneriler sunulmuştur. Yine Ayaydın (2010b) tarafından yapılan bir başka çalışmada, görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşanan zorlukları ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda

konu tartışılarak, bu alandaki yöntem arayışlarını tanıtmış ve öneriler sunulmuştur. Şişginoğlu'nun (2007) yaptığı çalışmada ise, öğrenciyi çok yönlü geliştirmeye, sanatı tanıyan ve irdeleyen, kendi görüşlerini ifade edebilen, sanattan haz alabilen ve ortaya bir ürün çıkarma başarısını duymayı sağlayan öğrenciler yetiştirmek üzere yapılandırılan “çok alanlı sanat eğitimi” yönteminde (sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik ve uygulamanın yer aldığı) ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; eğitim sistemi içerisinde sanat eğitiminde ölçme ve değerlendirme boyutunun tam olarak netlik kazanmadığı, eksiklikler olduğu görülmüştür. Öğrenciyi çok yönlü geliştiren çok alanlı sanat eğitiminde değerlendirmenin de, öğrencinin gözlemlenerek her davranışın değerlendirilmesi gerektiği konusuna varılmıştır.

İleri (2002) tarafından yürütülen çalışmada ise, ilköğretim düzeyinde işlenen resim-iş derslerinde, başarının ölçülüp, değerlendirilmesinde kullanılan objektif kriterlerin varlığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu çalışmada, ilköğretimde çalışan resim öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yaptıkları belirlenmeye çalışılmış, çalışmada disipline dayalı sanat eğitime göre dersler işlenmiş, her konudan önce ve sonra öğrencilere testler uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, resim-iş derslerinde başarının, objektif olarak ölçülüp değerlendirilebilmesi için kullanılacak kriterlerin varlığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırma sonuçlarına dayalı olarak, sanatta kişisel beğenilerin etkisi, ders saatlerinin yetersizliği, sınıfların kalabalık olması, resim-iş derslerinde objektif ölçme ve değerlendirme yapılmasına engel olabileceği belirtilmektedir.

Özer Kocamanoğlu ve Acer (2015) tarafından, öğrenme merkezleriyle oluşturulmuş bir okul öncesi sınıfında çocukların estetik yargılarının belirlenmesi ve sanat ürünlerinin incelenmesi amacıyla yürütülen çalışmada, bulguların eğitim ortamındaki düzenlemelerin çocukların sanat ürünlerinin biçimsel özellikleri yönünden ve estetik açısından son test puanı lehine olduğu ve ebeveynlerin eğitim ortamının çocuklarının gelişimlerini olumlu yönde etkilediği yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür.

Alan yazında, sanat eğitimi ve okul öncesi eğitimde sanat çalışmalarına yer verilmesini ele alan çalışmalar bulunmakla birlikte, doğrudan okul öncesi çocukların sanat çalışmalarının nasıl değerlendirildiğine ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarında yer verilen sanat çalışmalarının çocukların her yönden gelişimlerini beklenen düzeyde destekleyecek şekilde planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecinde en önemli rol öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin bu rol ve sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi, sanat çalışmalarını planlama, uygulama ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerinin ve uygulamalarının ortaya konulması, öğretmenlerin mesleki açıdan desteklenmeleri ve eğitimin niteliği açısından önemli görülmektedir. Dolayısıyla yapılan bu çalışmanın alan yazına katkı sağlaması beklenmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmede nasıl bir yol izlediklerini ortaya koymak amacıyla planlanan bu çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğretmenlerin sanat çalışmalarına ilişkin algıları nelerdir?
2. Öğretmenlerin eğitim programlarında sanat çalışmalarına yer verme durumu nedir?
3. Öğretmenlerin eğitim programında “sanat merkezi” düzenleme durumu nedir?
4. Öğretmenler sanat çalışmalarını değerlendirmede nasıl bir yol izlemektedir?
5. Öğretmenlerin lisans eğitimlerinde aldıkları sanat eğitimine ilişkin düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi ve desenine, araştırmanın çalışma grubuna, veri toplama sürecine, verilerin analiziyle araştırmanın geçerliğine ve güvenilirliğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmede nasıl bir yol izlediklerini ortaya koymak amacıyla yürütülen bu çalışma, nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen betimleyici bir durum çalışmasıdır. Durum çalışmasının önemi tek bir durumdan ne öğrenilebileceğine dikkat çekme yeteneğinde yatmaktadır (Glesne, 2015, s.31). Araştırmaya katılan öğretmenlerin, çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmeleri derinlemesine görüşmeler ve döküman toplanması yoluyla betimlendiği için araştırma bir durum çalışmasıdır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını belirlemede kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı ve araştırmaya konu olan kişiler en çok hangi durumlardan öğrenebileceklerini düşünürler ve bu durumlar çalışma yapılması için seçilir (Patton, 2014, s.233). Buradan hareketle araştırmanın çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örneklemesine göre belirlenen Antalya'da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokullarında çalışan öğretmenlerden çalışmaya gönüllü olarak katılan üç öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin demografik bilgileri Tablo1'de yer almaktadır.

Tablo:1. Öğretmenlerin Demografik Bilgileri

		N
Cinsiyet	Kadın	3
	Erkek	-
Yaş	20-25	3
	26-30	
Öğretmenlikteki hizmet süresi	1 yıldan az	2
	1-5 yıl	1
	10-15	1
Sınıflarındaki çocuk sayısı	16-20	1
	21-25	1
	3 yaş	1
Sınıflarındaki çocukların yaş grubu	4 yaş	1
	Karma yaş (3-6 yaş)	1

Veri Toplama Aracı

Araştırmada nitel veri toplama yöntemi ve bu yönteme uygun araçlar kullanılmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde; görüşme tekniği ve video kayıt yönteminden yararlanılmıştır. Bu araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşmenin ve döküman toplamanın çalışmanın yapısına daha uygun olduğuna karar verilmiş ve görüşmeler araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilerek yürütülmüştür. Nitel çalışmalarda görüşmelerin açık uçlu sorulardan oluşması

ve daha az yapılandırılması tercih edilmektedir. Bu şekildeki görüşmelerin katılımcının görüş ve deneyimlerini daha rahat anlatmasına olanak sağlayacağı ifade edilmektedir (Merriam, 2013, s.87). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması sürecinde öncelikle ilgili literatür taranarak, sanat çalışmalarının değerlendirilmesine ilişkin unsurlar ortaya konulmuş ve bunlara ilişkin sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan form; “*öğretmenler için sanat çalışmalarının ne ifade ettiği*”, “*eğitim ortamında ne tür sanat çalışmalarına ne sıklıkta yer verdikleri*”, “*sanat merkezi düzenleme*”, “*sanat çalışmalarını planlama, uygulama ve değerlendirmede karşılaştıkları güçlükler*”, “*çocukların sanat çalışmalarını nasıl değerlendirdiklerine*”, “*lisans eğitimleri sırasında aldıkları sanat eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine*” yönelik açık uçlu sorulardan oluşmuş ve görüşme formu yarı yapılandırılmış nitelikte düzenlenmiştir. Hazırlanan görüşme formu, pilot uygulama sonrası gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra katılımcılara bireysel olarak uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin elde edilmesinde görüşme yönteminin yanısıra veri çeşitlenmesi amacıyla araştırma grubundaki öğretmenlerin eğitim ortamındaki program uygulamaları videoya kaydedilerek kayıt altına alınmıştır. Hartley‘ ye göre (1995), durum çalışmalarında mümkün olduğu imkân verdiği ölçüde birden çok veri toplama yöntemi kullanmak önerilen bir durum (Akt; Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.285) olduğundan araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme ve video kayıt kullanılmıştır. Araştırma verileri, 2016-2017 Eğitim- Öğretim Yılı Bahar döneminde öğretmenlerle yapılan görüşmeler ve araştırma grubundaki öğretmenlerin bir günlük eğitim sürecinin video kayıtlarının incelenmesi ile elde edilmiştir. Verilerin elde edilme sürecinde öğretmenlere çalışmanın amacı açıklanmış, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve verdikleri bilgilerin ve video kayıtların sadece bilimsel çalışma için kullanılacağı belirtilmiştir.

Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri nitel çalışmanın türüne göre değişmektedir. Merriam, (2013, ss.199-201) bütün araştırmaların etik ilkeler çerçevesinde geçerli ve güvenilir bilgi üretmek kaygısı taşıdığını belirtmekte ve nitel çalışmalarda güvenilirlik ölçütlerinin nitel araştırma türlerine göre değişiklik gösterebildiğini vurgulamaktadır.

Nitel çalışmalarda sonuçların anlaşılır ve anlamlı olması için tüm veri toplama ve analiz süreçleri ayrıntılı bir biçimde açıklanması gerektiği belirtilmektedir (Creswell, 2009, s.190). Bu çalışmada tüm veri toplama ve analiz süreçleri yeterli bir biçimde açıklanmıştır.

Bu araştırmada, çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak için şu hususlara dikkat edilmiştir. Araştırmanın yapı geçerliğini artırmak için, araştırmacı yapılan bireysel görüşmeler esnasında yönlendirici davranmayarak ve verileri kendisinden veri toplanmış kişiye okutup görüş ve onayını alarak veri toplama sürecinde öznel yargılarını işe karıştırmamıştır. Araştırmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla bireysel görüşme formu geliştirilirken ilgili alanyazın incelemesi sonucunda konu ile ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Böylece görüşme sürecinde toplanan verilerin gerçek durumu yansıtmalarının sağlanması hedeflenmiştir. Araştırmanın dış geçerliğini artırmak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, ss.253-264).

Verilerin Toplanması

Yapılan bu çalışmada kullanılan veri toplama yöntemlerinden birisi bireysel görüşmelerdir. Patton'a göre (2014, s.341) görüşmenin amacı, diğer insanların bakış açılarına ulaşmaktır. Görüşmeler bir bireyin iç dünyasına girmek, onun bakış açısını anlamak ve onun zihninden neler geçtiğini açığa çıkarmak üzere yapılır. Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi davranışlar anlaşılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.120). Bir diğeri ise, doküman toplamak amacıyla video kayıt altına almaktır. Nitel çalışmalarda farklı türdeki dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir. Bunlardan birisi de görsel verilerdir. Banks (2007), görsel verilerin araştırmalarda üç farklı açıdan kullanıldığını belirterek bunları şu şekilde açıklamaktadır (Akt. Glesne, 2015, s.109). 1. Araştırmacı, sosyal etkileşimleri veya maddi kültürü belgelemek için fotoğraflar, filmler ya da çizimler üretir. 2. Araştırmacı, katılımcılar tarafından kullanılan bireysel fotoğraf albümleri, dergileri toplar ya da izlenen televizyon programlarını belirler, analiz eder ve onlardan yararlanır. 3. Araştırmacı ve katılımcı imgelerin yaratılması ve /veya incelenmesinde işbirliği yaparlar. Bu çalışmada, öğretmen-çocuk etkileşiminin belgelenmesinde video kayıt yönteminden yararlanılmıştır. Bir araştırmada birden fazla veri toplama yöntemi kullanmanın önemli avantajları olabileceği belirtilmektedir (Robson, 2015, s.476). Araştırmada birden fazla veri toplama yöntemi kullanılarak, çalışma veri tabanının zenginleşmesi, araştırma bulgularının daha farklı perspektiflerden değerlendirilmesi ve araştırma sonuçlarından farklı yorumlara ulaşılması olanağı artacaktır.

Verilerin Çözülmesi

Araştırmada veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bu teknik, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.224). Aynı zamanda nitel araştırmalarda elde edilen sonuçların geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için veriler mümkün olduğunca detaylı ve doğrudan alıntılara yer verilerek tanıtılmaktadır. Araştırmanın raporlaştırılması sürecinde araştırmaya katılan öğretmenler kodlarla tanımlanmıştır. Örneğin; (Ö1) kodu, öğretmeni ve sıra numarası bir olan öğretmeni ifade etmektedir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma verilerinin analizleri sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenerek yorumlanmıştır. Sonuçların daha iyi anlaşılıp yorumlanabilmesi, araştırmanın iç güvenliğinin artması açısından öğretmenlerin cevaplarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

1. Öğretmenlerin Sanat Çalışmalarına İlişkin Görüşleri

1.1. Öğretmenlere sanat çalışmaları sizin için ne ifade ediyor? diye sorulmuş, öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, sanat çalışmalarının öğretmenler tarafından; “*eğitim programının vazgeçilmez bir ögesi olarak*”, “*çocukların iç dünyalarının dışarı yansımaları olarak*”, “*çocuklara ve velilere yönelik olmak üzere iki sanat çalışması olduğu*” şeklinde algılandığı görülmüştür. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin, sanat çalışmalarının kendileri açısından ne ifade ettiğine ilişkin cevapları şu şekildedir.

Ö1 “Eğitim programı içerisinde bir yardımcıyı içeriğin her bir parçası gibi vazgeçilmez bir öğesini ifade ediyor diyebilirim.”

Ö2 “Sanat çalışmaları çocukların iç dünyasının dışarıya yansımalarıdır.”

Ö3 “Çocuklara yönelik ve velilere yönelik olmak üzere iki sanat çalışması olduğunu düşünüyorum. Veliler sanat çalışmalarında çocukların ne yaptıklarıyla ilgilenmekten daha çok çocukların neler yapabildiklerini önemsemektedirler.” Veliler çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri sanat çalışmalarını anlamsız ve önemsiz görebilmektedirler. Ancak çocukların gelişim düzeylerinin üzerinde bir sanat çalışması yaptığını gördüklerinde (yani bir yetişkinin yapabileceği düzeyde) oldukça etkilenmektedirler. Veliler için yapılan sanat çalışmalarını genellikle öğretmen yapmaktadır.

1.2. Öğretmenlere sanat çalışmalarını bir şeye benzetmek isteseyiz neye benzerdi? Neden? diye sorulmuş, öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin sanat çalışmalarını; “gökkuşağına” (rengarenk olduğu için), “ceviz” (içinde mucize barındırdığı için) ve “rüzgarın ardında kalanlara” (çocukların hayal gücü rüzgar olduğu için) benzettikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin, sanat çalışmalarını neye benzettiklerine ve açıklamalarına ilişkin cevapları şu şekildedir.

Ö1 “Gökkuşağı” na benzer, Çünkü “ rengarenk” tir.

Ö2 “Cevize” benzer. Çünkü “her ceviz içinde bir mucize barındırır. Sert bir kabuk içinde lezzetli ve sağlıklı bir besin vardır. Sanat çalışmaları da tıpkı böyledir. Dışarıdan ne kadar değersiz görünse de aslında çok önemli bir işlevi vardır.”

Ö3 “Sanat çalışmaları rüzgârın esmesinin ardından kalanlara benzer”. Çünkü .“çocukların hayal güçleri rüzgârı oluşturur.”

2. Öğretmenlerin Eğitim Programında Sanat Çalışmalarına Yer Verme Durumu

2.1. Öğretmenlerin eğitim programında yer verdikleri sanat çalışmaları: Öğretmenlere eğitim programında hangi sanat çalışmalarına yer verdikleri sorulmuş; öğretmenlerin hepsi (Ö1,Ö2,Ö3) “boyama”, “kolaj”, “seramik” ve “kağıt” çalışmalarına yer verdiklerini belirtmişlerdir. Bir öğretmen (Ö1) ise, bu çalışmaların yanısıra “meşhur ressamın çalışmalarını inceleme”, “reprodüksiyon çalışmaları” ve “düşün – benzet çalışmalarına” yer verdiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin eğitim programında yer verdikleri sanat çalışmalarına ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Ö1 “Birleştirilmiş program içerisinde sanat çalışmalarını genellikle bir sonraki etkinlikte ihtiyacım olacak nesnelere oluşturmak ya da o günkü programdaki kazanımların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak şekilde kullanıyorum. Ancak iki yıldır uygulamakta olduğum bir çalışmada meşhur ressamın çalışmalarını inceliyor, sanat akımlarına değiniyor (tabii ki yaş grubuna uygun yöntemlerle ve sayıda) ve en sonunda onların çalışmalarına benzeyen sanat eserleri oluşturuyoruz. Bu çalışma sırasında bir yardımcı değil ana etkinlik olarak ele alıyorum sanat çalışmalarını“. Yukarıda da belirttiğim üzere eğitim akışında yırtma-yapıştırma, yaratıcılığı gerektiren tek bir çizgi ve ya şekilden yola çıkılarak yapılan düşün – benzet çalışmaları, tuz seramiği ile üç boyutlu çalışmalar, boyama çalışmaları, geri dönüşüm ile oluşturulan çalışmalar, reprodüksiyon çalışmaları vb.”

Ö2 “Eğitim ortamında yırtma yapıştırma, boyama, kâğıt katlama, baskı çalışmaları, artık materyal çalışmalarını kullanıyorum.”

Ö3 “Resim tamamlama, farklı parçalardan bir bütün oluşturma, yapılandırılmış sanat etkinlikleri (çizilmiş şekilleri boyama, çizilen şekli oluşturma), seramik çalışması.”

2.2. Öğretmenlerin eğitim programında sanat çalışmalarına yer verme sıklığı: Öğretmenlerin eğitim programında sanat çalışmalarına ne sıklıkta yer verdikleri Tablo 2 de yer almaktadır.

Tablo:2. Öğretmenlerin Sanat Çalışmalarına Yer Verme Sıklığı

	N
Hergün	1
Haftada 1 kez	-
Haftada birden fazla	2
Toplam	3

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretmenlerden ikisi (Ö1,Ö3), eğitim programında sanat çalışmalarına “haftada birden fazla” yer verdiğini bir öğretmen ise (Ö2), sanat çalışmalarına “hergün” yer verdiğini belirtmiştir.

2.3. Öğretmenlerin eğitim programında sanat çalışmalarını neye göre planladıklarına ve süresine ilişkin görüşleri: Öğretmenlere eğitim programında sanat çalışmalarına yer verme sıklığını neye göre belirledikleri ve bu süreyi yeterli bulup bulmadıkları sorulmuş; öğretmenlerin hepsi bu süreyi; “çocukların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda” (Ö1,Ö2,Ö3) belirlediklerini belirtmiştir. Bir öğretmen (Ö3), bunun yanısıra “idarenin beklentisi doğrultusunda” sanat çalışmalarına daha sık yer verdiğini belirtmiştir. Bir diğer öğretmen ise (Ö1), “özel gün ve haftalar”, “sene başında planlanan geziler” ve “güncel gelişmelerle doğru orantılı olan temalar doğrultusunda” planladığını belirtmiştir. Öğretmenlerin hepsi “sanat çalışmaları için eğitim programında ayırdıkları süreyi yeterli bulduklarını” ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin eğitim programında sanat çalışmalarına yer verme sıklığını neye göre belirlediklerine ve bu süreyi yeterli bulup bulmadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Ö1 “Aşlında her hafta mutlaka bir gün yer veriyorum. Ama bazı haftalar dediğim gibi eğitim akışına bağlı 2-3 kez de sanat çalışması yapabiliyoruz. O gün bir sonraki etkinlikte ihtiyacımız olan şeyleri oluşturuyoruz mesela” Daha önceden belirlediğim özel gün ve haftalar, sene başında planlanan geziler ve güncel gelişmelerle doğru orantılı olan temalar doğrultusunda planlıyorum. Örneğin bu yaz döneminde çalışırken olimpiyatlarla ilgili bir tema kapsamında çalışmalar yapmıştık. Güncel dünya ile paralel çalışmaların daha eğlenceli geçtiğini düşünüyorum. Çocukların ilgi ve istekleri de güncel olaylarla çok sık şekillendiği için böyle bir denge kurabildim. Haricinde 19 çocuğun da aynı ilgi ve istekte olmasını olası bulmuyorum. (Bu tabii ki Türkiye şartlarında sınıfta tek öğretmen olduğu göz önünde tutularak)

Ö2 “Bu süre ve sıklığı çocukların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda belirliyorum ve yeterli buluyorum.”

Ö3 “Çocukların ilgi ve isteğine göre, ayrıca idare tarafından düzenlenen bir sergi varsa duruma göre daha sık yapılmaktadır.”

3. Sanat Merkezi Düzenlenmesi

Öğretmenlerin eğitim ortamında sanat merkezi düzenleme durumları Tablo 3 de yer almaktadır.

Tablo:3. Öğretmenlerin Sanat Merkezi Düzenlemeleri

	N
Düzenliyorum	1
Düzenlemiyorum	2
Toplam	3

Tablo 3’de görüldüğü gibi, öğretmenlerden biri (Ö1), “*sanat merkezi düzenlediğini*” diğerleri (Ö2,Ö3) ise, “*sanat merkezi düzenlemediğini*” ifade etmişlerdir. Sanat merkezi düzenlemediğini belirten öğretmenlerden birisi (Ö2), “*diğer çalışmalara daha fazla ağırlık verildiği için*” sanat merkezi düzenlemediğini, diğer öğretmen ise (Ö3), “*sınıfın küçük olması nedeniyle*” hiçbir merkezin düzenlenemediğini belirtmiştir. Öğretmenlerin sanat merkezini düzenlemelerine ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Ö1 “*Evet. Sanat merkezi düzenliyorum. Haftada birden az hatta ayda bir diyebilirim. Devlet okulunda çalıştığım için materyal konusunda sıkıntı yaşıyoruz. Diğer etkinliklerden artan materyalleri saklayıp ayda bir aklıma geldikçe o merkeze ekliyorum.*”

Ö2 “*Hayır. Diğer çalışmalara daha fazla ağırlık verilmektedir.*”

Ö3 “*Hayır. İdarenin odası sınıf olduğundan dolayı sınıf küçük ve sınıfta hiç bir merkez yok.*”

3.1. Sanat merkezi düzenleme sıklığı: Öğretmenlere sanat merkezini ne sıklıkta düzenledikleri sorulmuş; sanat merkezi düzenlediğini belirten öğretmen (Ö1), bu merkezi düzenleme sıklığını “*ayda bir*” olarak belirtmiştir. Öğretmenin sanat merkezini düzenleme sıklığına ilişkin verdiği cevaplar şu şekildedir.

Ö1. “*Haftada birden az hatta ayda bir diyebilirim. Devlet okulunda çalıştığım için materyal konusunda sıkıntı yaşıyoruz. Diğer etkinliklerden artan materyalleri saklayıp ayda bir aklıma geldikçe o merkeze ekliyorum.*”

3.2. Sanat merkezinde yer alan materyaller: Öğretmenlere sanat merkezinde çocuklara ne tür materyaller/ çalışmalar sundukları sorulmuş, sanat merkezi düzenlediğini belirten öğretmen (Ö1) sanat merkezinde çocuklara sunduğu materyallerle ilgili olarak, “*sınıfta çalışan sabahçı-öğlenci olmak üzere iki öğretmen olması ve çok sayıda stajyerin sınıfta bulunması nedeniyle merkezde yer alan materyallerin kontrolünün bazen sağlanamadığını*” belirtmiştir. Öğretmenin sanat merkezinde çocuklara sunduğu materyellere ilişkin verdiği cevap şu şekildedir.

Ö1 “*En son halinde şu an renkli kâğıtlar, makas, yapıştırıcı, parça parça şöniler, kurdeleler, oynar gözler, simli karton parçaları, yapışkanlı eva parçaları ve benzeri var. Yaş grubunu göz önüne alarak çok küçük düğme ya da boncuk görürsem merkezde saklıyorum. (Bu sınıfta çalışan sabahçı-öğlenci olmak üzere iki öğretmen var, saymadığım kadar da çok stajyer var kim ne koyuyor kontrol edemiyorum).*”

3.3. Çocuklar sanat merkezinde çalışırken öğretmenin üstlendiği rol: Öğretmenlere çocuklar sanat merkezinde çalışırken nasıl bir rol üstlendikleri sorulmuş, sanat merkezi düzenlediğini belirten

öğretmen (Ö1), çocuklar sanat merkezinde çalışırken, öğretmen olarak “gözlemci” ve “yeri geldiğinde destekleyici” bir rol üstlendiğini ifade etmiştir. Öğretmenin sanat merkezinde üstlendiği role ilişkin verdiği cevap şu şekildedir.

Ö1 “Pek bir şey yapmıyorum. Sadece izliyorum. İhtiyaçları olunca yardım etmemi istiyorlar örn; bantı koparamıyorlar, pembe kurdeleyi bulamıyorlar vs. o zaman yardım ediyorum Rehberlik sayılmaz pek galiba sadece yardım ediyorum. Zaman zaman da yardım istedikleri şeyleri kendi başlarına yapabileceklerini düşündüğümde sadece yüreklendiriyorum.”

4. Sanat Çalışmalarının Değerlendirilmesi

4.1. Öğretmenlerin sanat çalışmalarını değerlendirme durumu: Öğretmenlerin çocukların yaptığı sanat çalışmalarını değerlendirme durumu Tablo 4 de yer almaktadır.

Tablo:4. Öğretmenlerin Sanat Çalışmalarını Değerlendirme Durumu

	N
Değerlendiriyorum	2
Değerlendirmiyorum	1
Toplam	3

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretmenlerden ikisi (Ö2,Ö3), çocukların yaptığı sanat çalışmalarını değerlendirdiğini bir öğretmen ise (Ö1), sanat çalışmalarını değerlendirmedini belirtmiştir. Sanat çalışmalarını değerlendirmedini belirten öğretmene neden değerlendirmedini sorulduğunda; “nasıl değerlendirileceğini bilmediğini” belirtmiştir. Sanat çalışmalarını değerlendirmedini belirten öğretmenin verdiği cevap şu şekildedir.

Ö1 “Değerlendirmiyorum. Nasıl değerlendirmem gerektiğini bilmiyorum. Tek bir kritere bakıyorum galiba o da yaratıcılık. Çok yaratıcı bulduğum çalışmaların resmini çekip ailesi ile paylaşıyorum”

4.2. Öğretmenlerin çocukların yaptıkları sanat çalışmalarını değerlendirme yolları: Öğretmenlerin çocukların yaptığı sanat çalışmalarını hangi yollarla nasıl değerlendirdikleri Tablo 5 de yer almaktadır.

Tablo:5. Öğretmenlerin Sanat Çalışmalarını Değerlendirme Yolları

		N
DÜZEY BELİRLEYİCİ DEĞERLENDİRME	Standart testler	-
	Kontrol listeleri	-
	Derecelendirme ölçekleri	-
GELİŞİMSEL DEĞERLENDİRME	Gözlem	-
	Anektod kayıtları	-
	Portfolyo	-
	Dosyalama/saklama	1
SANATSAL DEĞERLENDİRME	Sanatsal gelişimdeki beceriler açısından	-
	Yaratıcı, estetik vb. özellikleri açısından	-
	Tasarım elemanları açısından	-
	Tasarım ilkeleri açısından	-
	Sanat çalışmalarının eleştirel analizi	-
BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME	Geri Bildirim	2
	Sözel geri bildirim	1
	Sözel olmayan geri bildirim	1
	Çalışmanın Aileye Gönderilmesi	1

Tablo 5’de görüldüğü gibi, çocukların sanat çalışmalarının değerlendirilmesinde, “*düze belirleyici değerlendirme*“, “*gelişimsel değerlendirme*“ ve “*sanatsal değerlendirme*“ yapılmadığı sadece “*biçimlendirici değerlendirme*“ yollarından yararlanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda; Öğretmenlerden ikisi (Ö2, Ö3), çocukların yaptığı sanat çalışmalarını “*geri bildirim vererek*” değerlendirdiğini, bir öğretmen (Ö2) ise, “*geri bildirim verme*” nin yanı sıra çocukların yaptığı çalışmaların değerlendirilmesinde “*saklama/dosyalama*” ve “*sergileme*” yoluyla sanat çalışmalarını değerlendirdiğini, bir öğretmen ise (Ö1), “*çalışmayı aileye gönderme*” (hemen hemen tüm etkinlikleri eve gönderiyorum) yoluna başvurduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerinin çocukların sanat çalışmalarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Ö1 “*Hepsinin ailesine fotoğraf gönderemiyorum. Hemen hemen tüm etkinlikleri eve gönderiyorum. Çok yaratıcı bulduğum çalışmaları ayrıca fotoğraf olarak da gönderiyorum.*”

Ö2 “*Yaptığı etkinlik hakkında konuşarak, saklayarak ve sergileyerek*”

Ö3 “*Geri bildirim vererek*”

4.3. Öğretmenlerin sanat çalışmalarını değerlendirme kriterleri: Öğretmenlere çocukların yaptıkları sanat çalışmalarını değerlendirme kriterleri sorulmuş; öğretmenler çocukların sanat çalışmalarını değerlendirirken çalışmanın “*yaratıcı olması*”(Ö1) ve “*çalışmanın kendisinin değerli olduğu*”(Ö2), kriterlerini dikkate aldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çocukların sanat çalışmalarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Ö1 “*Tek bir kritere bakıyorum galiba o da yaratıcılık. Çok yaratıcı bulduğum çalışmaların resmini çekip ailesi ile paylaşıyorum.*”

Ö2 “*Her çocuğun yaptığı sanat çalışmasına değer vererek bir değerlendirme yaparım.*”

4.4. Öğretmenlerin sanat çalışmalarına geri bildirim verme yolları: Öğretmenlerin çocukların yaptığı sanat çalışmalarına nasıl geri bildirim verdikleri Tablo 6 da yer almaktadır.

Tablo:6. Öğretmenlerin Sanat Çalışmalarına Geri Bildirim Verme Yolları

		N
Sözel geri bildirim	Takdir etme	1
	Yargılama	-
	Değer verme	1
	Soru sorma	1
	Dolaylı bilgi alma	1
	Düzeltilme	-
	Çocukları kendi değerlendirmelerine yöneltme	2
Sözel olmayan geri bildirim	Sergileme	1
	Dosyaya kaldırma	1
	Yazılı geri bildirim	-
	İgnore etme (görmezden gelme)	-

Tablo 6’da görüldüğü gibi, iki öğretmenin (Ö1, Ö2), çocukların yaptığı sanat çalışmalarına sözel geri bildirim verirken; “*takdir etme*” (çocukları tebrik ediyorum), “*değer verme*” (beğendiğimi ifade ediyorum), “*soru sorma*” (neler yaptıklarını tek tek sorup kağıdın arkasına yazıyorum), “*dolaylı bilgi alma*” (çocuktan ne yaptığını açıklamasını istiyorum.) ve “*kendi değerlendirmelerine yöneltme*” (neden böyle bir resim çizdiğini anlatmasını istiyorum. Resimdeki nesnelerin neler olduğunu soruyorum, neler yaptığını detaylandırmasını, isimlendirmesini istiyorum) biçiminde geri bildirim verdikleri, “*yargılama*” ve “*düzeltilme*” ye dayalı geri bildirim vermedikleri anlaşılmaktadır.

Sözel olmayan geri bildirim vererek değerlendirmede ise, bir öğretmenin (Ö2) “*sergileme*” ve “*dosyaya kaldırma*” biçiminde geri bildirim verdiği, öğretmenlerin “*yazılı geri bildirim*” yoluna gitmedikleri ve “*ignore etmedikleri*” belirlenmiştir. Öğretmenlerin çocukların sanat çalışmalarını nasıl geri bildirim verdiklerine ilişkin cevapları şu şekildedir.

Ö1 “Bahsettiğim gibi genelde “nasıl olmuş” sorusuna gülümseyerek “tebrik ederim” diyorum. Bazen onlar sanat ürünlerinin hikayesini de anlatmak istiyorlar. Çizdikleri karakterleri açıklıyorlar. Ben de sadece dinliyorum ve bazen de daha çok anlatması için kendi söylediklerini ona tekrar ediyorum. Neden bu çok işe yarıyor”. “Özellikle düşün-benzet çalışmalarında neler yaptıklarını tek tek sorup kağıdın arkasına yazıyorum.”

Ö2 “Beğendiğimi ifade ediyorum, çocuktan ne yaptığını açıklamasını istiyorum ve yaptığı ürün hakkında birlikte konuşuyoruz. Neler yaptığını anlatmasını istiyorum. Neden böyle bir resim çizdiğini anlatmasını istiyorum. Resimdeki nesnelerin neler olduğunu soruyorum.”

Ö3 “Çalışma hakkında konuşuyoruz. Neler yaptığını detaylandırma, isimlendirme...”

4.5. Öğretmenlerin sanat çalışmalarını değerlendirmede karşılaştıkları güçlükler: Öğretmenlere çocukların yaptıkları sanat çalışmalarını değerlendirmede karşılaştıkları güçlükler sorulmuş, öğretmenlerin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirirken karşılaştıkları güçlükler dört başlık altında toplanmıştır. Bunlar; *sözel geri bildirim vermede karşılaşılan güçlükler* (çocukların sürekli nasıl olmuş diye sormaları, çocuklara doğruyu aktarmak amaçlı sorular sorma kaygısı taşıma),

sergilemede karşılaşılan güçlükler (sergilemek için yeterli ortamın olmaması), *dosyalamada karşılaşılan güçlükler* (üç boyutlu çalışmaların dosyalanmasının zor olması), *ailelerle paylaşmada karşılaşılan güçlükler* (ailelerin çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri sanat çalışmalarını anlamsız ve önemsiz görebilmeleri) olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerinin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmede karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Ö1 “Sürekli nasıl olmuş demeleri. Genelde tebrik ediyorum. Ama bazen sabrım taşıyor güzel olmuş deyip susturuyorum çünkü sürekli soruyorlar.”

Ö2 “Çocuk sayısının fazla olması her çocuğa geri bildirim vermeyi güçleştirmektedir.”

Ö3 “Değerlendirmeyi geri bildirim olarak yaptığım için sadece çocuğa doğruyu aktarmak amaçlı sorular sormaktan çekiniyorum.”

Ö1 “Sadece grup çalışmalarını sergiliyoruz.”

Ö2 “Sergilemek için yeterli ortamın olmaması.”

Ö1 “Hepsini eve gönderiyorum.”

Ö2 “Bazı üç boyutlu ve soyut çalışmaların dosyalanmasının zor olması.”

Ö1 “Hepsinin ailesine fotoğraf gönderemiyorum. Hemen hemen tüm etkinlikleri eve gönderiyorum. Çok yaratıcı bulduğum çalışmaları ayrıca fotoğraf olarak da gönderiyorum.”

Ö3 “Veliler çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri sanat çalışmalarını anlamsız ve önemsiz görebilmektedirler. Ancak çocukların gelişim düzeylerinin üzerinde bir sanat çalışması yaptığını gördüklerinde (yani bir yetişkinin yapabileceği düzeyde) oldukça etkilenmektedirler. Veliler için yapılan sanat çalışmalarını genellikle öğretmen yapmaktadır.”

5. Öğretmenlerin Lisans Eğitimleri Sırasında Aldıkları Sanat Eğitimine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin lisans eğitimleri sırasında aldıkları sanat eğitimini yeterli bulup bulmadıklarına ilişkin görüşleri Tablo 7 de yer almaktadır.

Tablo:7. Öğretmenlerin Lisans Eğitimleri Sırasında Aldıkları Sanat Eğitimine İlişkin Görüşleri

	N
Yeterli buluyorum	2
Yeterli bulmuyorum	1
Toplam	3

Tablo 7’de görüldüğü gibi, öğretmenlerden ikisi (Ö1,Ö3), lisans eğitimleri sırasında aldıkları sanat eğitimini “yeterli bulmadıklarını“, bir öğretmen ise (Ö2), “yeterli bulduğunu“ belirtmiştir. Öğretmenlerin lisans eğitimleri sırasında aldıkları sanat eğitimini yeterli bulup bulmadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Ö1 “Hayır. Aldığım ders genelde çocuk resimlerinden yola çıkıp bize anlatmak istediklerine yönelikti. Örn; ... resimler yapıyorsa... sorunu olabilir gibi. Ama bu formu doldururken fark ettim ki değerlendirme konusunda bilgim yokmuş.”

Ö2 “Evet. Yeterli çünkü öğretmenlerimin sanat eğitimini yeterli şekilde verdiğini düşünüyorum.”

Ancak elbette ki bunlar yeterli değildir. Daha fazla araştırarak farklı etkinlikler ve uygulamalar bulmak gereklidir.”

Ö3 “Hayır. Görsel sanatlar dersinde taş boyayıp, tahtadan kuklalar yaptığımız için ideal bir ders programında durumun ne olduğunu bilmediğim için farkı bulamıyorum.”

Sonuç ve Öneriler

Nitel araştırma deseninde yürütülen bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmede nasıl bir yol izlediklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışma, araştırmaya gönüllülük esasına dayalı olarak katılan üç okul öncesi öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığı ile elde edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin bir günlük eğitim uygulamalarının video kayıtları da verilerin elde edilmesinde değerlendirilmiştir. Bulgular; “öğretmenlerin sanat çalışmalarını *nasıl algıladıklarına ilişkin bulgular*”, “öğretmenlerin eğitim programlarında sanat çalışmalarına yer verme durumu ve sıklığına ilişkin bulgular”, “öğretmenlerin eğitim programında “sanat merkezi” düzenlemelerine ilişkin bulgular”, “öğretmenlerin sanat çalışmalarını değerlendirmede nasıl bir yol izlediklerine ilişkin bulgular” ve “öğretmenlerin lisans eğitimlerinde aldıkları sanat eğitiminin niteliğine ilişkin bulgular” olarak ele alınmıştır.

1. Öğretmenlerin sanat çalışmalarını nasıl algıladıklarına ilişkin bulgulara bakıldığında; sanat çalışmalarının öğretmenler tarafından; “eğitim programının vazgeçilmez bir ögesi olarak”, “çocukların iç dünyalarının dışarı yansıması olarak”, “çocuklara ve velilere yönelik olmak üzere iki sanat çalışması olduğu” şeklinde algılandığı görülmüştür. Öğretmenlerin sanat çalışmalarını, “gökkuşağına”, “cevize” ve “rüzgarın ardında kalanlara” benzettikleri belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin sanat çalışmalarını önemli olarak algıladıkları ve çocukların kendilerini ifade biçimi olarak gördükleri söylenebilir. Sanat çalışmalarının amacı, yetişkinleri memnun etmek için yapılmış bir ürün ortaya çıkarılması olmamalıdır. Sanat çalışmaları çocukların keyif alarak kendilerini özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlayacak şekilde planlanmalıdır.

2. Öğretmenlerin eğitim programında sanat çalışmalarına yer verme durumu ve sıklığına ilişkin bulgulara bakıldığında; eğitim programında sanat çalışmalarına haftada birden fazla yer verdikleri görülmüştür. Özkan ve Girgin’in (2014), yaptıkları çalışmada ise öğretmenlerin çoğunluğunun (%76,5) eğitim programında sanat çalışmalarına “hergün” yer verdikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin eğitim programında sanat çalışmalarını, genellikle “çocukların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda” belirledikleri, bunun yanısıra eğitim programında sanat çalışmalarına “idarenin beklentisi” doğrultusunda daha sık yer verildiği görülmüştür. Öğretmenlerin hepsi “sanat çalışmaları için eğitim programında ayırdıkları süreyi yeterli bulduklarını” ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin eğitim programında en çok yer verdikleri sanat çalışmalarının “boyama”, “kolaj”, “seramik” ve “kağıt” çalışmaları olduğu görülmüştür. Özkan ve Girgin’in (2014), yaptıkları çalışmada da öğretmenlerin en çok yer verdikleri sanat çalışmalarının boyama (%52,9) ve yırtma yapıştırma (%33,3) çalışmaları olduğu, çocukların sanat çalışmalarında anlatım ve gösterip- yaptırma tekniklerini kullandıkları belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitim programında sanat çalışmaları kapsamında, çocukların farklı alanlardaki gelişimlerini destekleyecek şekilde; genellikle “kağıt çalışmaları”, “boyama çalışmaları”, “yoğurma malzemeleri ile çalışma” ve “kolaj çalışmaları”na yer verilmektedir. Ancak bu çalışmaların,

yapılandırılmış (aynı örnek resimlerin boyanması, çocuklardan aynı şekilde çalışmalar ortaya koymalarının beklenmesi gibi) çalışmalar olarak değil, çocukların kendilerini ifade etmelerine olanak verecek şekilde planlanması önem taşımaktadır. Sanat çalışmaları çocukların gelişim düzeyleri dikkate alınarak ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmelidir. Bununla birlikte, sanat programları çocukların kendi deneyimlerine yaşantılara dayalı olmalı, keşfetmeye ve deneyim edinmeye olanak vermeli, etkin katılımı sağlamalı, çocuğu motive etmeli, farklı uygulamalara olanak vermeli, çocuğun estetik duyarlılığını geliştirmeli, açık uçlu olmalı ve çocukların yatacılıklarının ortaya çıkmasına olanak sağlamalıdır. Çocuklar kendilerini ifade etmek için resim, müzik ve drama gibi çok farklı sembolik araçtan yararlanabilirler. Böylece hayatlarındaki önemli, önemsiz, ilgilerini çeken ya da korktukları şeyler hakkında ipuçları verirler. Çocuklar için sanat eğitiminin amacı, onların sık sık sergiledikleri bu doğal merak, ifade gücü ve yaratıcılığın geliştirilmesi ve sürdürülmesini sağlamak olmalıdır.

3. Öğretmenlerin eğitim programında “sanat merkezi” düzenlemelerine ilişkin bulgulara bakıldığında; bir öğretmenin sanat merkezi düzenlediği diğerlerinin ise, düzenlemedikleri görülmüştür. Sanat merkezi düzenlediğini belirten öğretmen sanat merkezi düzenleme sıklığını “ayda bir” olarak belirtmiş, sanat merkezinde çocuklara sunduğu materyallerle ilgili olarak ise, “sınıfta çalışan sabahçı-öğlenci olmak üzere iki öğretmen olması ve çok sayıda stajyerin sınıfta bulunması nedeniyle merkezde yer alan materyallerin kontrolünün bazen sağlanamadığını” belirtmiştir. Çocuklar sanat merkezinde çalışırken, öğretmen olarak “gözlemci” ve “yeri geldiğinde destekleyici” bir rol üstlendiğini ifade etmiştir. Okul öncesi eğitim ortamında öğrenme merkezleri çocukların küçük gruplar halinde etkileşimde bulunabilmelerine olanak sağlayacak ya da bireysel olarak çocukların serbest oyun oynama gereksinimlerini karşılamak için düzenlenmiş alanlardır (MEB, 2013, s.37). Bu merkezlerden biri olan sanat merkezinin daha sık ve çocukların özgürce deneyimlerde bulunup becerilerini sergileyebilmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

4. Öğretmenlerin sanat çalışmalarını değerlendirmelerine ilişkin bulgulara bakıldığında; öğretmenlerden ikisinin çocukların yaptığı sanat çalışmalarını değerlendirdiğini bir öğretmenin ise, sanat çalışmalarını değerlendirmedeği görülmüştür. Çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmedeğini belirten öğretmen, bunun gerekçesi olarak nasıl değerlendirileceğini bilmediğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin çocukların sanat çalışmaları sürecini ve yapılan sanat çalışmalarının değerlendirilmesinde “düzey belirleyici değerlendirme”, “gelişimsel değerlendirme” ve “sanatsal değerlendirme” yapılmadığı sadece “biçimlendirici değerlendirme” yollarından yararlandığı belirlenmiştir. Çocukların sanat çalışmalarını değerlendirirken izledikleri yollarla ilgili olarak öğretmenlerden ikisi “sözel geri bildirim vererek” değerlendirdiğini, bir öğretmenin ise, sözel geri bildirim vermenin yanısıra çocukların yaptığı çalışmaları “dosyaya kaldırma” ve “sergileme” yoluyla değerlendirdiğini belirttiği görülmüştür. Öğretmenlerin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirirken, dikkate aldıkları kriterlerin ise, çalışmanın “yaratıcı olması” ve “çalışmanın kendisinin değerli olduğu” yönünde olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin çocukların yaptığı sanat çalışmalarını geri bildirim vererek değerlendirdikleri, iki öğretmenin “sözel geri bildirim” vererek, bir öğretmenin ise “sözel olmayan geri bildirimle” çalışmaları değerlendirdiği belirlenmiştir. Çocukların yaptığı sanat çalışmalarını sözel geri bildirim vererek değerlendiren öğretmenlerin; “takdir etme” (çocukları tebrik ediyorum), “değer verme” (beğendiğimi ifade ediyorum), “soru sorma” (neler yaptıklarını tek tek sorup kâğıdın arkasına yazıyorum), “dolaylı bilgi alma” (çocuktan ne yaptığını açıklamasını istiyorum) ve “çocukları kendi değerlendirmelerine yöneltme” (neden böyle bir resim çizdiğini anlatmasını istiyorum. Resimdeki

nesnelerin neler olduğunu soruyorum, neler yaptığını detaylandırma, isimlendirme) biçiminde geri bildirim verdikleri görülmüştür. Video kayıtlarının incelenmesi sonucunda çocukların kendi çalışmalarını hakkında öz değerlendirme yapma olanağı bulamadıkları belirlenmiştir. Çocukların çalışmalarını ile ilgili kendi öz değerlendirmelerini yapabilmeleri onların kendi öğrenme ve gelişimleri hakkında düşünmelerini içerir. Çocuklar çoğunlukla yapmış oldukları ve elde ettikleri şeylerin en iyi değerlendiricileridir. Bunu öğrenmelerinin bir parçası olarak yaparlar. Böylece zaman içinde yaptıkları ya da söyledikleri hakkında daha iyi düşünebilirler ve bir dahaki sefere nasıl daha iyi yapabilecekleri konusunda kararlar alırlar. Bu, onların kişisel hedeflerini belirlemelerine ve bu hedeflere yönelik olarak grup halinde ya da bireysel olarak birlikte çalışmalarına katkı sağlar

Öğretmenlerin çocukların yaptıkları sanat çalışmalarını değerlendirmede karşılaştıkları güçlükleri, “geri bildirim verme” (çocukların sürekli nasıl olmuş diye sormaları, çocuklara doğruyu aktarmak amaçlı sorular sorma kaygısı taşıma), “sergileme” (sergilemek için yeterli ortamın olmaması), “dosyalama” (üç boyutlu çalışmaların dosyalanmasının zor olması), “çalışmayı aileye gönderme” (ailelerin çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri sanat çalışmalarını anlamsız ve önemsiz görebilmeleri) boyutlarında belirttikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin sanat çalışmalarını değerlendirmede sadece geri bildirim verdikleri bu konuda da sınırlılıkları olduğu görülmüştür. Ayrıca, öğretmenlerin çocukların sanat çalışmalarını değerlendirmede; çocukları tanımaya, gelişimleri hakkında fikir edinmeye, sanatsal gelişimlerindeki ilerlemeyi izlemeye yönelik bir değerlendirme yapmadıkları dolayısıyla sanat çalışmalarını değerlendirme sonuçlarından çocukların çok yönlü desteklenmelerine olanak sağlayacak şekilde eğitim programının düzenlenmesi ve kendilerini değerlendirmek için yararlanmadıkları görülmüştür. Bu çalışma ile paralellik gösteren bulguları olan Yılmaz Topuz ve Erbil Kaya'nın (2016) yaptıkları çalışmada; okul öncesi öğretmenlerin çocukları tanıma ve değerlendirmede genellikle gözlem ve görüşme tekniklerini uyguladıkları, çoğunlukla gelişim raporu, sistematik gözlem formu, oyun gözlem formu doldurdıkları ve anekdot kaydı tuttuklarını dile getirmişlerdir. Ancak bir bölümü çalışmalarını sistemli bir biçimde yürütürken bir bölümünün sistemsiz olarak gözlem yaptıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin çocukları tanıma ve değerlendirme sürecinden elde ettikleri verileri gelişim raporu yazmada, ailelere bilgi verirken ve etkinliklerini planlarken kullandıkları ancak bir bölümünün ise bu bilgileri hiç kullanmadığı belirlenmiştir. Taner'in (2005) yaptığı çalışmada, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çocukları tanıma tekniklerini uygulama ve değerlendirmede kendilerini yeterli gördüğü, bireyi tanıma tekniklerinden en çok gözlem ve görüşme tekniklerini uyguladıkları görülmüştür. Pilten'nin (2001) ilköğretim sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanındaki anlayış ve uygulamalarının değerlendirilmesi amacıyla yaptığı çalışmada ise, sınıf öğretmenlerinin ölçme araçlarının hazırlanması, uygulanması, puanlanması ve değerlendirilmesi aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Değerlendirme çocukların gelecek öğrenmelerini desteklemek için, çocukların gelişimleri hakkında bilgi toplama, belgeleme ve bunu çocukların gelecek öğrenmelerini desteklemek üzere yansıtma sürecidir. Değerlendirme yetişkinlerin, çocukların ne anladığını, nasıl düşündüklerini, ne yapabileceklerini, eğilimlerini ve ilgi alanlarının neler olduğunu öğrenmelerini sağlar. Bu çalışmada da görüldüğü gibi, çocukların farklı alanlardaki değerlendirmelerinde olduğu gibi sanat çalışmalarının değerlendirilmesinde de bir takım sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Bu sorunlar; aileye ait sorunlar (ailelerin beklenti ve yönlendirmelerine ilişkili sorunlar), sisteme ait sorunlar (okul yönetiminin beklenti ve yönlendirmeleri), ölçümle ilgili sorunlar (nasıl ölçüleceğinin bilinmemesi, gerekli ölçüm araçlarına sahip olmama, temin etmedeki güçlükler gibi) olarak görülebilmektedir.

5. Öğretmenlerin lisans eğitimlerinde aldıkları sanat eğitiminin niteliğine ilişkin bulgulara bakıldığında; öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde sanat etkinliklerini planlama uygulama ve değerlendirmede lisans eğitimleri sırasında aldıkları sanat eğitimini iki öğretmenin “*yeterli bulmadığı*”, bir öğretmenin ise “*yeterli*” bulduğu görülmüştür. Özkan ve Girgin’in (2014), yaptıkları çalışmada da öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%88,2) lisans eğitimleri sırasında aldıkları sanat eğitimini yetersiz buldukları belirtilmektedir.

Sonuç olarak, sanat çalışmalarını planlama, uygulama ve değerlendirmede gözden ırak tutulmaması gereken husus, gelişimin bir bütün olduğu ve bir gelişim alanındaki gelişme ya da gerilemenin diğer gelişim alanlarını etkilediğidir. Dolayısıyla, sanat çalışmalarında pek çok değişkenin birden göz önünde bulundurulması ve sanat eğitiminin/çalışmalarının farklı boyutlarda ele alınması gerekir.

Sanat çalışmaları çocukların diğer alanlardaki anlayışlarını göstermesi açısından bir araç görevi görür. Bu nedenle çocukların matematik, fen gibi diğer alanlardaki öğrenmelerinin potansiyel kanıtı olarak sanat çalışmalarının değerlendirilmesi sonuçlarından yararlanılmalıdır. Çocukların çalışmaları birbirleri ile kıyaslamalar yapacak şekilde değil, her çocuğun çalışması kendi potansiyeli çerçevesinde değerlendirilmelidir. Sanat çalışmalarının amacı, yetişkinleri memnun etmek için yapılmış bir ürün ortaya çıkarılması olmamalıdır. Sanat çalışmaları çocukların keyif alarak kendilerini özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlayacak şekilde planlanmalıdır.

Sanat çalışmalarının süreç ve sonucunun çocukları tanımak, gelişimlerini anlamak ve sonuçlarını programa yansıtmak ve çocuklar için kullanmak üzere değerlendirilmesinin yanı sıra sanat eğitiminin/sanat çalışmalarının programda çocuklara sağlanan temel eğitimsel deneyimler açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu ve diğer araştırma sonuçları öğretmenlerin lisans eğitimleri sırasında aldıkları görsel sanat eğitimi derslerinin yetersiz olduğunu düşündüklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu derslerin içeriği görsel sanat çalışmalarının planlama, uygulama ve değerlendirme boyutunu bir bütün halinde ele alacak şekilde oluşturulabilir. Ayrıca derslerin teorik ve uygulamaya dayalı bir şekilde yürütülebilmesi için uygun şartlar hazırlanabilir.

Çocuğun gelişimine paralel olarak çocukların ilgi duydukları ve ortaya koydukları sanat çalışmaları farklılık gösterir. Bu noktada ebeveynlerin ve öğretmenlerin, çocuğun yaşı ve gelişim seviyesine göre ortaya koyabileceği sanat çalışmaları ve kendilerinin çocukların sanat çalışmalarının değerlendirilmesi sürecindeki kritik rolleri hakkında farkındalıklarının artırılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Acer, D. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının sanat hakkındaki düşünceleri: Çocuk sanatçı sanatçı çocuk projesi. *K.Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (4), 1675-1690.
- Amabile, T. M. & Hennessey, B. A. (1992). The motivation for creativity in children. In A.K. Boggiano & Pittman, T. S. (Eds.), *Achievement and motivation: A social-developmental perspective*, (pp. 54-74). New York: Cambridge University Press.
- Artut, K. (2006). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri* (5. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayaydın A. (2010a). Okul öncesi dönemde görsel sanatlar eğitiminin bireye kazandırdığı değerler. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 187-200.

- Ayaydın, A. (2010b). Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme süreci üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 240-250.
- Ayaydın, A. (2004c). İlköğretim görsel sanatlar (Resim-İş) eğitiminde değerlendirme sorunu. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Dergisi*, 4 (7), 27-39.
- Bagnato, S. J. (2005). The authentic alternative for assessment in early intervention: An emerging evidence-based practice. *Journal of Early Intervention*, 28 (1), 17-22.
- Bagnato, S. J. (2007). *Authentic assessment for early childhood intervention*, London: The Guilford Press.
- Bulunuz, M. ve Bulunuz, N. (2013). Fen öğretiminde biçimlendirici değerlendirme ve etkili uygulama örneklerinin tanıtılması. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 10 (4), 119-135.
- Buyurgan S. ve Buyurgan U. (2001). *Sanat eğitimi ve öğretimi (Eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle)* (3. Baskı). Ankara: PegemA.
- Boydış, N. (2007). *Sanat eleştirisine giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*, California: Sage Publications.
- Collins, A. (1991). Portfolios for biology teacher assessment. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 5, 147-167.
- Çepni, S. (2006). Öğretimde plânlama ve değerlendirme, Doğanay, A. ve Karip, E. (Ed). Ankara: Pegem A yayınları.
- İleri, Y. (2002). *Resim-iş derslerinde başarının ölçülmesi ve değerlendirmenin değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eisner, E. (2002). *The arts and the creation of mind*, In Chapter 4, What the Arts Teach and How It Shows. (pp. 70-92). Yale University Press. Available from NAEA Publications.
- Fox, J. E. & Schirmacher, R. (2014). Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi (N. Aral ve G. Duman, Çev.) 7. Basım. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy ve P. Yalçinoğlu, Çev.). Ankara: Anı Yayınları.
- Kandır, A., Gözüm, A. İ. C. ve Türkoğlu, D. (2016). TC MEB 2013 okul öncesi eğitim programının görsel sanat etkinlikleri yönünden değerlendirilmesi. Ankara: Pegem Akademi.
- Kırıçoğlu, O. T. (2009). *Sanat, kültür, yaratıcılık*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*, Ankara: Meb Basımevi.
- Mamur, N. (2010). Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, II (28), 175-188.
- Magill, R. A. (1994). The influence of augmented feedback on skill learning depends on characteristics

- of the skill and the learner. *QUEST, National Association for Physical Education in Higher Education*, 46, 314-327.
- Merriam, S. (2013) . *Qualitative research and case study applications in education*, San Francisco: Jossey-Bass.
- NAEYC (2008). Assessment of child progress. *National Association for the Education of Young Children*. 15.05.2017. <https://www.naeyc.org/academy/files/academy/Standard>.
- Neisworth, J. T. & Bagnato, S. J. (2004). The mismeasure of young children: The authentic assessment alternative. *Infants and Young Children*, 17, 198-212.
- Özalp, K. (2012). 5-6 Yaş sanat etkinliklerinde çasey'nin uygulanmasına dayalı durum çalışması. *İdil*, 1 (5), 132-147.
- Özkan, B. ve Girgin, F. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin görsel sanat etkinliği uygulamalarını değerlendirmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges-December/Aralık*, 79-85.
- Özer Kocamanoğlu, D. ve Acer, D. (2015). Öğrenme merkezleriyle oluşturulmuş bir okul öncesi sınıfında çocukların estetik yargılarının belirlenmesi ve sanat ürünlerinin incelenmesi. *Journal of Education and Future*, 7, 1-16.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. Beşir Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pilten, P. (2001). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanındaki anlayış ve uygulamalarının değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri gerçek dünya araştırması* (Ş. Çinkır ve N. Demirkasımoğlu, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şişginoğlu, F. (2007). Çok alanlı sanat eğitiminde ölçme ve değerlendirme. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taner, G. (2005). *Bireyi tanıma tekniklerinin okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulutaş, İ. ve Ersoy, Ö. (2004). Okul öncesi dönemde sanat eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12 (1), 1-12.
- Yazıcı, E., Baydar, I., Y. ve Pıncık, Ö. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin sanata ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (7), 74-88.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Topuz, G. ve Erbil Kaya, Ö. M. (2016). Okulöncesi eğitim öğretmenlerinin çocukları tanıma ve değerlendirme amaçlı yapılan çalışmalara ilişkin görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, January 2016, 6 (1), 27-62.